

**ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**



БРЯЗКАЛО МАКСИМ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 338.2

**СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор,

Братусь Ганна Анатоліївна,

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна

Академія управління персоналом»,

завідувач кафедри управління бізнесом

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,

Бутенко Наталія Василівна,

Університет новітніх технологій,

професор кафедри економіки, фінансів та управління бізнесом;

доктор економічних наук, професор,

Шапошников Костянтин Сергійович,

Державна установа «Інститут модернізації змісту освіти»,

начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів

Захист відбудеться 27 травня 2025 р. о 10.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.142.03 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі імені Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано 25 квітня 2025 р.

**В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради**



О. І. Дачій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Функціонування національної економіки в умовах війни та глибоких соціально-економічних трансформацій породжує потребу пошуку нових стратегічних підходів до економічного розвитку, які спроможні врахувати як зовнішні виклики, так і внутрішньо-національні структурні обмеження. Серед найважливіших факторів, які слід інтегрувати в стратегію економічного зростання, варто виокремити відбудову критичної інфраструктури, активізацію інвестиційного потенціалу, розширення інституційної спроможності держави, гарантування економічної безпеки, посилення екологічного компоненту господарювання та пристосування до нових потреб цифрової ери.

В таких умовах надзвичайної актуальності набуває цифрова трансформація економіки, що розглядається як критичний чинник для забезпечення її стабільності, адаптивності та конкурентоспроможності в середньостроковій та довгостроковій перспективі. У цьому сенсі, цифрова економіка представляється не просто як нова модель господарювання, що змінює механізми створення додаткової вартості, а й як важливий інструмент для оптимізації управлінських процесів, стимулювання інновацій та інтеграції у світовий економічний простір. Спроможність держави ефективно відповідати на глобальні виклики, впроваджувати передові технології, модернізувати державне управління та сприяти сталому розвитку завдяки поліпшенню рівня цифровізації засвідчуватимуть поступову трансформацію національної економіки України у бік знаннєвої, інноваційної моделі розвитку.

З огляду на євроінтеграційні прагнення України, цифрові перетворення постають ключовим фактором для відповідності економічним вимогам Європейського Союзу. У цьому сенсі, цифрові перетворення постають як ключовий важіль для структурного оновлення економіки. Вони сприяють посиленню її конкурентоспроможності, роблять прозорішими управлінські процеси, полегшують інтеграцію до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу та допомагають забезпечити відповідність принципам сталого розвитку і інноваційної економіки.

Тривала військова агресія росії проти України докорінно змінила стратегічні акценти економічного розвитку країни, висунувши на перший план необхідність впровадження нової, орієнтованої на інновації моделі відбудови. В таких умовах особливого значення набуває цифрова трансформація як ключовий елемент структурної модернізації та каталізатор підвищення ефективності управління національним господарством. Відтак, цифрові перетворення виступають визначальним фактором реалізації цілісної стратегії повоєнного розвитку держави, адже саме вони формують умови для впровадження інновацій, посилення інституційної спроможності, зміцнення економічної безпеки та сталого інтегрування України у цифрову архітектуру Європейського Союзу.

Отже, обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації є надзвичайно важливим завданням для економічної науки та реальної господарської практики. Всебічне дослідження цього питання допоможе створити ефективну стратегію економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, націлену на розвиток цифрової інфраструктури, удосконалення нормативно-правової бази, ІТ-продуктів та цифрових рішень з метою системних позитивних зрушень в національній економіці в період повоєнного відновлення.

Стратегія економічного розвитку національної економіки, її окремі складові та принципи розглядалися у працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених: О. Амоші, Г. Братусь, В. Геєця, М. Гончаренка, Б. Данилишина, А. Касич, Н. Попрозман, С. Мочерного, С. Єрохіна, І. Луніної, О. Романюка, Р. Коліщенко, Дж. Кейнса, К. Кларка, С. Кузнеця, А. Льюїса, А. Маршалла, А. Сміта, А. Фішера, А. Франка, М. Фрідмана, Й. Шумпетера та інших. Дослідження питань ролі, сутності та механізмів цифрової економіки та цифрових трансформацій знаходить відображення в працях таких вітчизняних науковців як: Ю. Бажала, Л. Дмитриченко, І. Грабчук, І. Гринчук, Т. Васильєвої, В. Вишневського, О. Вишневського, Я. Котляревського, Т. Ковальчук, М. Кужелева, А. Лапіна, І. Луніної, В. Ляшенка, О. Олешко, О. Романюк, О. Чернишової, О. Чушенка, К. Шапошнікова, О. Юрченка, М. Бахл, Т. Мезенбурга, Н. Негропonte, Д. Тапскотта, Д. Циммермана та інших.

Проте, незважаючи на наявний доробок вітчизняних та закордонних науковців з дослідження проблематики стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, а також з огляду на триваючу військову агресію росії та необхідності пошуку ефективних механізмів повоєнного відновлення економіки України, зазначене питання потребує подальшого теоретичного осмислення та прикладного вдосконалення, а отже, й обумовлює доцільність обрання цієї проблематики як предмета дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дослідження належить до пріоритетних у галузі економіки та управління національним господарством. Напрям дисертаційного дослідження обрано на основі Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, підтриманих Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1; з урахуванням положень Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179; Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351. Дисертаційне дослідження виконано в межах Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна

Академія управління персоналом» на 2014–2018 рр.: «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (номер державної реєстрації – 0113U07698), та Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2019–2024 рр.: «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (номер державної реєстрації – 0119U100492). Дисертація відповідає основним науковим напрямкам діяльності Міжрегіональної Академії управління персоналом з тем «Стратегії і технології формування конкурентоздатного людського капіталу в системі освіти як головного фактору розвитку вітчизняної економіки» (номер державної реєстрації – 0122U107901) та «Стратегічне антикризове управління підприємством як напрям забезпечення фінансової безпеки підприємства» (номер державної реєстрації – 0121U114719).

Мета і завдання дослідження.

Мета роботи – обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації.

Для досягнення поставленої мети в роботі було поставлено та виконано наступні **завдання**:

- розкрити зміст та еволюцію наукових поглядів на економічний розвиток в контексті цифровізації;
- характеризувати процес формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації;
- висвітлити роль та інструменти інформаційних технологій як структуроутворюючого елемента цифрової економіки;
- узагальнити зарубіжний досвід формування стратегії економічного розвитку в умовах цифрової трансформації;
- проаналізувати сучасний стан та проблеми розвитку цифрової економіки в Україні;
- виявити тенденції розвитку ринку інформаційних технологій в умовах військового стану;
- систематизувати компоненти інфраструктурно-інституційного забезпечення цифрової трансформації національної економіки;
- розробити концептуальні засади формування ІТ-екосистеми як чинника цифрової трансформації економіки;
- ідентифікувати стратегічні орієнтири розвитку ринку інформаційних технологій у повоєнному відновленні України;

- визначити чинники формування конкурентних переваг на основі застосування блокчейн-технологій.

Об'єктом дослідження є процеси цифрової трансформації національної економіки.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні аспекти формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифровізації.

Методи дослідження. Всебічно розкрити тему дисертаційного дослідження та сформулювати практичні рекомендації для державної політики щодо визначення основних напрямів розвитку ринку ІТ в процесі повоєнного відновлення України дозволило застосування комплексу загальнонаукових методів і підходів, зокрема: аналізу та узагальнення наукових джерел – для вивчення теоретичних основ цифрової трансформації та ролі ІТ-сектора у повоєнному відновленні економіки; статистичного аналізу – для оцінки економічних втрат та динаміки розвитку ІТ-сфери в Україні в ході війни; порівняльного аналізу – для вивчення міжнародного досвіду цифрової трансформації та виявлення релевантних прикладів для національної економіки. Системний підхід використовувався для інтегрування окремих факторів у цілісну модель цифрової трансформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації.

Найсуттєвішими теоретичними і практичними результатами, які характеризують наукову новизну дослідження та особистий внесок дисертанта, є такі:

вперше:

- розроблено концептуальні засади формування ІТ-екосистеми щодо забезпечення цифрової трансформації економіки як комплексу взаємопов'язаних: 1) суб'єктів, які беруть участь у створенні, розвитку, впровадженні, обслуговуванні та регулюванні інформаційно-технологічних рішень; 2) регуляторних умов, які визначають систему правил, інститутів і політик; 3) інфраструктури, яка забезпечує функціонування, розвиток та масштабування інформаційних технологій; 4) ІТ-продуктів та цифрових рішень, та яка функціонує на принципах синергії, інноваційності, адаптивності та масштабованості;

удосконалено:

- підхід до формування та реалізації стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, який передбачає низку послідовних дій щодо: визначення цілей та завдань економічного розвитку; оцінки поточного стану економіки; формулювання операційних цілей, їх узгодження з цілями сталого розвитку; вибір оптимального сценарію дій; розробки інструментарію та механізму реалізації стратегії економічного розвитку;

- методичні підходи до оцінювання ринку інформаційних технологій шляхом систематизації потенційних можливостей та виокремлення проблем, які стримують розвиток національного ринку ІТ, що на відміну від інших методів аналізу забезпечує комплексне охоплення внутрішніх і зовнішніх чинників ринкового середовища та виявлення стратегічного потенціалу розвитку;

- понятійно-категоріальний апарат цифрової економіки шляхом введення уточненого терміну «інфраструктурно-інституційного забезпечення цифрової трансформації національної економіки», яке виступає системоутворюючим чинником модернізації економіки в умовах цифрової доби та являє собою сукупність розвиненої цифрової інфраструктури, правових і регуляторних механізмів, узгодженої державної політики, а також інституційної спроможності реалізовувати цифрові ініціативи на всіх рівнях управління національною економікою;

набули подальшого розвитку:

- систематизація факторів, що визначають стратегію економічного розвитку України та уточнюють стратегічні пріоритети державної економічної політики, зокрема інституційні, економічні, соціальні, технологічні, геополітичні, безпекові, екологічні фактори, яку доповнено факторами цифровізації економічних процесів, серед яких: впровадження сучасних цифрових інструментів ERP- і CRM-систем, аналітика великих даних, IoT, блокчейн-технологій, штучного інтелекту, хмарні рішення, електронний документообіг;

- характеристика альтернативних концепцій цифрової трансформації національної економіки на основі: 1) наздоганяючого розвитку (Україна, інтегруючись до ЄС, приймає високі цілі, приєднується до прогресивних стратегій розвитку цифрової економіки); 2) конвергентного розвитку (передбачає цифрові трансформації національної економіки на основі підвищення рівня схожості з цифровою економікою ЄС); 3) імітаційного розвитку (передбачає копіювання стратегій розвитку цифрової економіки);

- підходи до визначення стратегічних орієнтирів розвитку ринку інформаційних технологій в умовах повоєнного відновлення України, які, на відміну від існуючих, передбачають врахування: появи нових цифрових інструментів та технологій, світового досвіду повоєнного відновлення країни, забезпечення кібербезпеки цифрової інфраструктури, необхідність відновлення зруйнованої цифрової інфраструктури, використання Електронної системи управління відбудовою, фінансово-інвестиційну підтримку ІТ-проектів, паритетне відношення до різних суб'єктів ІТ-сфери.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні результатів дослідження для формування та реалізації стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації.

Обухівською районною військовою адміністрацією Київської області використані практичні рекомендації щодо визначення основних напрямів розвитку ринку ІТ в процесі повоєнного відновлення України в ході здійснення методичного забезпечення діяльності апарату районної державної адміністрації у сфері цифровізації, цифрового розвитку, цифрової трансформації, електронного урядування, електронної демократії, інформаційно-комунікаційних технологій, формування та використання регіональних електронних ресурсів (довідка від 16.09.2024 р. № 60/07-21/2308).

Матеріали дисертації використані в навчальному процесі Міжрегіональної Академії управління персоналом при підготовці програм навчальних курсів: «Бізнес-планування та створення стартапів», «Глобальна економіка», «Інноваційні технології управління персоналом», «Макроекономіка» та «Управління стартапами» (довідка від 12.11.2024 № 4685/1).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, в якій викладені авторські розробки з формування стратегії економічного розвитку національної економіки в частині розвитку цифрової економіки та розвитку ринку ІТ. Основні положення та висновки було сформовано на основі власних досліджень автора та обговорювалися й аналізувалися разом з науковим керівником. Публікації [4–6] здійснені без співавторства. У роботах [1–3], виконаних здобувачем спільно із співавторами, здобувачу належить участь у постановці задач, проведені науково-теоретичного дослідження засад і особливостей розвитку цифрової економіки та розвитку ринку ІТ, а також формулюванні висновків. Ідеї та пропозиції співавторів наукових публікацій в дисертації не використовувалися, використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, одержані узагальнення та висновки дисертаційної роботи були представлені дисертантом на засіданнях кафедри економіки та управління бізнесом Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Міжрегіональної Академії управління персоналом і були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: II Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу» (м. Київ, 10 жовтня 2024 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах сучасних глобальних викликів» (м. Кременчук, 30 січня 2025 р.).

Публікації. Основні результати досліджень дисертаційної роботи та пропозиції були викладені у трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, одній статті, опублікованій у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Європейського Союзу, а також у двох матеріалах та тезах доповідей в збірниках праць

міжнародних конференцій, які додатково відображають наукові результати дисертації та є свідченням апробації роботи.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які логічно поєднані у дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, з них основного тексту – 180 сторінок з 6 рисунками та 35 таблицями. Список використаних джерел становить 320 найменувань і займає 43 сторінки. Додатки розміщено на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано методологічну основу дослідження; висвітлено наукову новизну, науково-теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію результатів дослідження та їх публікацію, а також про структуру та обсяг дисертації.

У Розділі 1 «Теоретичні засади дослідження стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації» розглянуто теоретичні засади дослідження економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, зокрема аргументовано важливість економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової економіки, розкрито сутність та роль інформаційних технологій як структуроутворюючого елементу цифрової економіки, проаналізовано зарубіжний досвід формування стратегії економічного розвитку в умовах цифрової трансформації.

На основі аналізу наукового доробку щодо трактувань «економічного розвитку національної економіки» визначено його особливості в умовах цифровізації. Обґрунтовано диференціацію понять «економічне зростання» та «економічний розвиток». Розглянуто моделі економічного розвитку та систематизовано фактори, що визначають стратегію економічного розвитку України. Серед цифрових чинників визначено систематичне впровадження сучасних цифрових інструментів – ERP- і CRM-систем, аналітики великих даних, IoT, блокчейн-технологій, штучного інтелекту, хмарних рішень та електронного документообігу. Запропоновано процес формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації (рис. 1), який охоплює низку послідовних дій щодо визначення цілей та завдань стратегії економічного розвитку, оцінку поточного стану економіки, цільове планування, формування сценарію дій та розробку інструментарію та механізму реалізації.

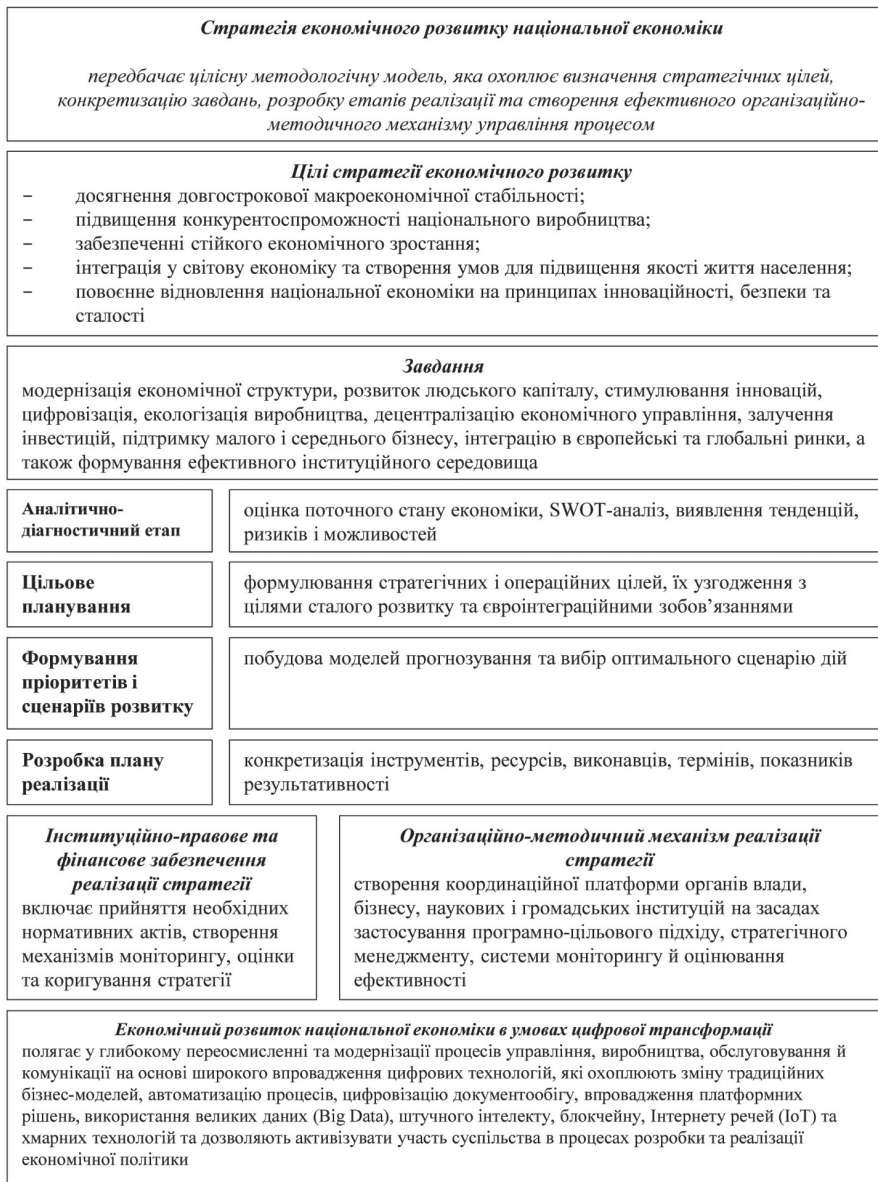


Рис. 1. Процес формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації

Проаналізовано еволюцію теоретичних підходів до визначення терміну «цифрова економіка» та зроблено висновок, що цифрова економіка базується на знаннях і цифрових технологіях, в рамках якої формуються нові цифрові

навички і можливості для суспільства, бізнесу та держави. Виокремлено позитивні чинники цифрової трансформації національної економіки та фактори, які знижують ефективність цифрової трансформації (табл 1). Охарактеризовано цифрові технології та продукти як інноваційні тренди сучасного соціально-економічного середовища.

Таблиця 1

**Позитивні та негативні наслідки цифрової трансформації
національних економік**

Позитивний вплив на національну економіку	Негативний вплив на національну економіку
Залучення нових клієнтів і створення нових можливостей для розвитку бізнесу із застосуванням новітніх технологій (мобільних мереж, соціальних технологій, «хмарних» обчислень)	Поляризація персоналу через рівень володіння цифровими навичками, підвищення ризику невідповідності якісних освітньо-професійних знань, навичок персоналу вимогам і потребам ринку праці
Зростання конкурентоспроможності національної економіки шляхом впровадження та розвитку нових бізнес-моделей і технологій (цифрових платформ, робототехніки, 3D-друку, нейронних мереж, штучного інтелекту, блокчейну тощо).	Поглиблення соціальної поляризації суспільства, звуження сфери формування та реалізації середнього класу, блокування соціальних ліфтів і регрес соціальної мобільності населення. Особливу увагу слід звернути на процеси, пов'язані із прекарізацією економічно активного населення, втратою трудового потенціалу країни внаслідок зростання економічної міграції
Підвищення прозорості процесу взаємодії підприємницького сектору та населення з державою та покращення бізнес-клімату в країні. Тут можливе спрощення процедур надання державних послуг, таких як: податкове декларування, отримання дозволів, реєстрація юридичної особи, розробка електронної системи обслуговування бізнесу й Інтернет-сервісів).	Поява соціально-психологічних проблем особистості та всього суспільства, які пов'язані із загрозою сегрегації населення країни за критеріями його компетентності у сфері цифрових технологій, погіршенням функціональних здібностей і трудових навичок персоналу та зміни у мотиваційних принципах
Зростання обсягів державних видатків у фінансування освіти та науки, сфери підготовки професійних кадрів для ІТ, створення центрів перепідготовки та програм адаптації персоналу.	
Здійснення заходів, направлених на підвищення якості та зручності отримання медичних, освітніх, культурних, транспортних послуг і послуг із громадської безпеки.	
Послаблення регуляторного режиму, розробка єдиних стандартів застосування цифрових технологій, створення спеціальних правових режимів для пілотних проєктів.	
Стимулювання інтересу до застосування цифрових інновацій і розвитку цифрової культури.	

Визначено, що одним з найважливіх компонентів цифрової економіки, що докорінно змінює установлені зв'язки та канали передачі інформації в процесах виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів є сектор інформаційних технологій. Доведено, що цифрова економіка та сектор інформаційних технологій перебувають у тісному взаємозв'язку, що носить взаємозумовлений і синергійний характер (рис. 2).

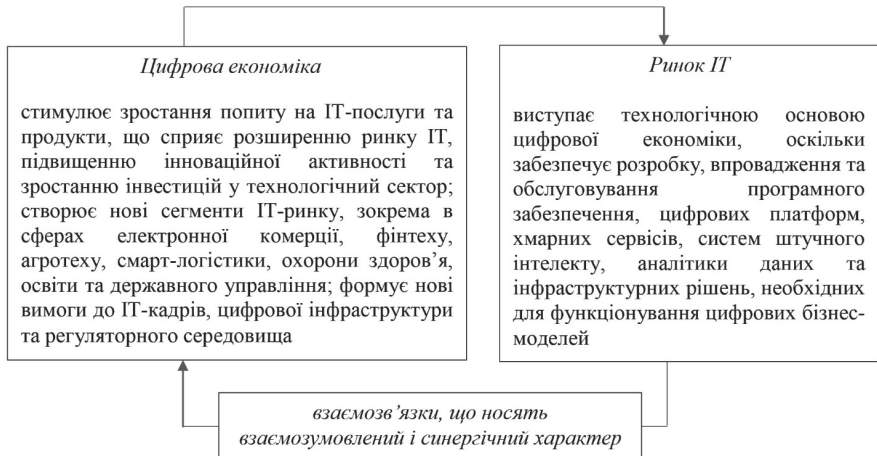


Рис. 2. Схема взаємозв'язку цифрової економіки та ринку ІТ

Вивчено зарубіжний досвід цифрових трансформацій таких країн як США, Китаю, Німеччини, Японії, Південної Кореї, Ізраїлю, Швеції, Сінгапуру, та встановлено, що дієва стратегія економічного розвитку в умовах цифрової трансформації базується на комплексному поєднанні інноваційної політики, підтримки ІТ-сектору, розбудови цифрової інфраструктури та активної участі держави у формуванні сприятливого інституційного клімату. Такі підходи гарантують збільшення конкурентоспроможності національних економік, прискорення цифровізації та інтеграцію у світові економічні процеси.

У Розділі 2 «Особливості цифрової трансформації національної економіки в умовах сучасних викликів» визначено особливості цифрової трансформації національної економіки в умовах сучасних викликів, зокрема проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку цифрової економіки в Україні, окреслено тенденції розвитку ринку ІТ в умовах військового стану, узагальнено інфраструктурно-інституційне забезпечення цифрової трансформації національної економіки.

Здійснено комплексний аналіз сучасного стану цифрової трансформації національної економіки України з урахуванням глобальних трендів, динаміки цифровізації в країнах світу та ключових індикаторів цифрового розвитку. Визначено, що частка цифровізованих компаній у світовому ВВП щороку зростає, що засвідчує домінування цифрових бізнес-моделей у глобальній економіці. Розглянуто позиції України у глобальному

рейтингу цифрової конкурентоспроможності, проаналізовано орієнтовні значення індексу DESI для України та констатовано суттєве відставання від європейських держав.

Повномасштабне вторгнення стало справжнім випробуванням для українського ІТ-ринку, адже компанії зіткнулись з новими загрозами, викликами та можливостями. Попри це, Україна продовжує розвивати цей ринок та й дедалі впроваджувати нові технології в більшість секторів своєї економіки. ІТ-ринок зміг швидко відновити операційну роботу, стабілізувати бізнес-процеси та зберегти контракти. Оцінка тенденцій розвитку ринку інформаційних технологій в Україні засвідчує, що він має значний потенціал зростання, проте стикається з низкою проблем, які обмежують можливості та стримують розвиток національного ринку ІТ, зокрема: нестабільна економічна ситуація; недосконала податкова система; відсутність чіткої стратегії розвитку ринку ІТ на рівні держави; брак висококваліфікованих кадрів; високий рівень корупції, бюрократії та кіберзагроз; недосконалість правового регулювання; відтік інтелектуального капіталу; низький рівень державної підтримки інновацій; недостатньо розвинена інфраструктура; військовий конфлікт і геополітична нестабільність.

Незважаючи на ці проблеми, ІТ-сектор України продовжує зростати, зокрема завдяки високому рівню професіоналізму українських спеціалістів і вигідним умовам аутсорсингу. Але для подальшого сталого розвитку необхідні структурні реформи та підтримка з боку держави.

Задля комплексної оцінки внутрішніх сильних і слабких аспектів галузі інформаційних технологій, а також зовнішніх перспектив і загроз, що дозволяє обґрунтувати стратегічні рішення для її сталого розвитку та ефективної цифрової трансформації економіки, доцільно провести SWOT-аналіз ринку інформаційних технологій (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз ринку інформаційних технологій

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
<i>Висококваліфіковані ІТ-спеціалісти</i> В Україні наразі налічується 307 тисяч ІТ-спеціалістів, що є другим по величині показником серед країн Центральної та Східної Європи. Близько 50% з них мають більше ніж 5 років досвіду, що свідчить про високий рівень професіоналізму. <i>Конкурентоспроможна вартість ІТ-послуг</i> Середня зарплата українських ІТ-спеціалістів становить близько 2500-3500 доларів США на місяць, що є нижчою, ніж у країнах Західної Європи та США, але забезпечує високу якість роботи. Це робить Україну привабливою для аутсорсингових проєктів.	<i>Відтік ІТ-талантів за кордон</i> Близько 10-15% ІТ-спеціалістів щороку виїжджають на роботу за кордон, особливо до країн ЄС та США, де зарплати значно вищі. Це створює кадровий дефіцит на внутрішньому ринку, знижуючи можливості для розвитку ІТ-компаній в Україні. <i>Нестабільність законодавства</i> Часті зміни у податковому регулюванні, зокрема питання оподаткування ФОП, яке використовують понад 80% ІТ-фахівців, створюють невизначеність для бізнесу. Ця нестабільність стримує інвестиції та розвиток галузі.

1	2
<i>Швидкий розвиток аутсорсингового бізнесу</i> У 2023 р. ІТ-індустрія принесла в українську економіку 6,7 млрд доларів США завдяки експорту своїх послуг. Це на 8,5%, або на 622 млн доларів США, менше за показник 2022 року. Обсяг ІТ-експорту впав до рівня 2021 року, коли він становив 6,9 млрд доларів США. Експорт ІТ-послуг з України у 2022 р. досяг 6,9 млрд доларів США, що на 8,4% більше, ніж у попередньому році. Це свідчить про стабільне зростання сектора та збільшення попиту на українські ІТ-послуги на міжнародному ринку. <i>Зростаюча кількість технічних стартапів</i> В Україні нараховується понад 2000 технологічних стартапів, багато з яких працюють у сфері фінансових технологій, штучного інтелекту та блокчейн-рішень. За останні кілька років стартапи залучили понад 500 млн доларів США інвестицій, що свідчить про активне зростання інноваційної екосистеми <i>Широка інтеграція з глобальним ринком</i> Понад 100 глобальних ІТ-компаній мають свої офіси в Україні, серед яких гіганти Microsoft, Samsung, і IBM. Це забезпечує інтеграцію українського ІТ-сектора в глобальні ланцюги постачання та доступ до новітніх технологій і практик	<i>Обмежена інфраструктура в регіонах</i> У сільських та віддалених районах України лише 56% населення мають доступ до високошвидкісного інтернету, що обмежує можливості розвитку ІТ-бізнесів у регіонах та зменшує потенціал для дистанційної роботи. <i>Недостатній рівень захисту інтелектуальної власності</i> Згідно з оцінками, лише 40% компаній, що працюють в Україні, вважають правовий захист інтелектуальної власності надійним. Це створює ризики для інновацій та залучення іноземних інвестицій у сферу технологій. <i>Застарілі освітні програми</i> Лише близько 30% випускників ІТ-спеціальностей отримують освіту, яка відповідає сучасним вимогам ринку. Більшість навчальних програм не враховують новітні технології та вимоги роботодавців, що змушує компанії додатково навчати нових співробітників
Можливості	Загрози
<i>Розвиток ІТ-стартапів та інновацій</i> В Україні кількість ІТ-стартапів продовжує зростати. Зараз в країні діє понад 2000 стартапів, що розвиваються у таких сферах, як фінтех, штучний інтелект та кібербезпека. За умови державної підтримки та інвестицій, ця кількість може збільшитися в кілька разів, що призведе до активного зростання технологічної екосистеми. <i>Інвестиції у новітні технології, такі як AI, блокчейн</i> Глобальні інвестиції в штучний інтелект досягли \$68 мільярдів у 2022 році, і Україна має всі шанси залучити частину цих інвестицій завдяки висококваліфікованим спеціалістам і значній зацікавленості у розвитку інновацій. Зокрема, 70% українських компаній, що працюють з ІТ,	<i>Військовий конфлікт та геополітична нестабільність</i> Війна з росією суттєво впливає на економіку та ІТ-сектор. Понад 50% ІТ-компаній в Україні зазнали змін у своїй діяльності через воєнні дії, включаючи втрату доступу до ресурсів, релокацію працівників або зниження продуктивності. Це зменшує довіру іноземних інвесторів і уповільнює зростання галузі. <i>Висока конкуренція з боку інших країн</i> Україна стикається з жорсткою конкуренцією на глобальному ринку ІТ-послуг з такими країнами, як Польща, Індія та країни Південно-Східної Азії. За останніми даними, Індія займає понад 55% глобального ринку аутсорсингу, тоді як Україна контролює лише близько 2%. Це

1	2
вже інтегрують або планують впроваджувати AI-рішення. <i>Розширення внутрішнього ринку завдяки цифровій трансформації</i> Україна активно просуває цифровізацію державних і приватних послуг. Платформа «Дія» обслуговує понад 18 мільйонів користувачів, що стимулює попит на нові технологічні рішення для державного сектору та бізнесу, а також відкриває нові можливості для локальних IT-компаній. <i>Залучення іноземних інвесторів</i> У 2021 р. обсяг інвестицій у IT-сектор України склав близько 570 млн доларів США, що на 45% більше, ніж у попередньому році. Цей тренд може продовжувати зростати, якщо покращиться інфраструктура та стабільність законодавства. Потенціал залучення інвестицій для стартапів та великих IT-компаній є значним, особливо в умовах цифрової трансформації світової економіки. <i>Розвиток кібербезпеки та 5G інфраструктури</i> Очікується, що до 2025 р. глобальні витрати на кібербезпеку досягнуть 300 млрд доларів США, і Україна може стати одним з ключових гравців у цій галузі завдяки своїм талановитим спеціалістам і зростаючій кількості компаній, що працюють у сфері безпеки. Крім того, впровадження 5G створить додаткові можливості для розробки інноваційних рішень у сфері IoT та смарт-технологій	ускладнює залучення нових клієнтів та інвестицій, особливо в умовах війни. <i>Невизначеність з оподаткуванням IT-галузі</i> IT-спеціалісти в Україні часто працюють як фізичні особи-підприємці (ФОП), що дозволяє використовувати спрощену систему оподаткування. Однак останні законодавчі зміни та плани уряду щодо реформ можуть збільшити податкове навантаження. Близько 80% IT-фахівців використовують статус ФОП, і будь-які зміни у цьому напрямку можуть суттєво вплинути на сектор. <i>Відтік інвестицій через нестабільну економіку</i> Незважаючи на зростання обсягу інвестицій у 2021 р., геополітичні та економічні ризики можуть призвести до скорочення інвестиційних потоків. Наприклад, обсяг прямих іноземних інвестицій у 2022 р. скоротився на 25%. <i>Кіберзагрози та недостатній захист даних</i> Кількість кіберзагроз постійно зростає через підвищену активність у цифровому просторі, військові дії та загальну цифровізацію економіки, зокрема ключові кібератаки на критичну інфраструктуру, фішинг для крадіжки конфіденційної інформації, шкідливе програмне забезпечення (малваре), DDoS-атаки та кібершпигунство; недостатньо ефективне законодавство у сфері захисту персональних даних

Сучасний стан цифрової трансформації вітчизняної економіки відзначається інтенсивним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у стратегічно важливі сектори виробництва, державного управління та сферу послуг. Цифровізація стимулює зростання продуктивності, підвищення прозорості та адаптивність економіки до світових викликів, одночасно демонструючи нерівномірність доступу до цифрових ресурсів між різними галузями та регіонами. Розвиток цифрової економіки потребує комплексного підходу, який об'єднує технологічні інновації та інституційну підтримку.

Запропоновано альтернативні концепції цифрової трансформації для України, зокрема: на основі наздоганяючого розвитку; трансформація на основі конвергентного розвитку; на основі імітаційного розвитку. Цифрова

трансформація національної економіки потребує належного інфраструктурно-інституційного забезпечення, яке виступає системоутворювальним чинником модернізації економіки в умовах цифрової доби. Під інфраструктурно-інституційним забезпеченням цифрової трансформації національної економіки розуміється наявність розвиненої цифрової інфраструктури (мережі зв'язку, дата-центри, хмарні платформи тощо), правових і регуляторних механізмів, узгодженої державної політики, ефективної координації між секторами, а також інституційної спроможності реалізовувати цифрові ініціативи на всіх рівнях управління.

У Розділі 3 «Напрями удосконалення стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації» розглянуто напрями удосконалення стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, зокрема визначено роль та стратегічні орієнтири розвитку ринку інформаційних технологій в повоєнному відновленні України, засади формування ІТ-екосистеми як чинника цифрової трансформації економіки, інструменти блокчейн-технологій у формуванні конкурентних переваг суб'єктів національної економіки.

Доведено, що інформаційні технології можуть значно підвищити ефективність процесу повоєнного відновлення України (табл. 3). Йдеться не лише про розвиток ІТ-сектору та використання цифрових технологій в інших галузях для підвищення ефективності виробництва, а й про цифрові рішення для розподілу міжнародної допомоги та контролю за її використанням, тим самим зменшуючи корупційні ризики.

Таблиця 3

Роль ІТ-сектору в повоєнному відновленні України

Напрями впливу	Ключові аспекти
1	2
Економічне зростання та експортний потенціал	Український ІТ-сектор продовжує демонструвати стійкість навіть під час війни, залишаючись однією з найбільш динамічних галузей економіки. Експорт ІТ-послуг приносить валютні надходження та підтримує платіжний баланс країни. Галузь створює нові робочі місця з високим рівнем оплати, що сприяє загальному економічному відновленню
Цифрова трансформація державного управління	Розвиток проєктів e-government (наприклад, «Дія») дозволяє підвищити ефективність держапарату, мінімізувати корупцію та зробити держпослуги доступнішими для громадян. Інтеграція ІТ-рішень у систему електронного судочинства, освіти, медицини та оборони сприяє швидшому відновленню та розвитку інфраструктури країни
Залучення міжнародних інвестицій	Високий рівень кваліфікації українських ІТ-спеціалістів привертає увагу міжнародних компаній, які можуть інвестувати в українські стартапи та R&D-центри. Державна підтримка ІТ-бізнесу (Дія.City) створює сприятливі умови для розвитку компаній і залучення іноземного капіталу

1	2
Інновації та модернізація інфраструктури	Використання ІТ у сфері відбудови міст, розумних технологій та автоматизації виробництва сприяє створенню сучасної, технологічно розвиненої інфраструктури. Розвиток кібербезпеки та цифрових технологій у секторі оборони підвищує рівень безпеки країни
Розвиток освіти та підготовка кадрів	Українські університети та приватні ІТ-школи активно готують нових спеціалістів, що забезпечує галузь висококваліфікованими кадрами. Онлайн-освіта та перекваліфікація сприяють залученню більшої кількості людей у сектор ІТ, що допоможе компенсувати втрати робочої сили через війну

Ефективна модель повоєнного відновлення держави потребує конкурентоспроможного ринку інформаційних технологій, який забезпечить швидке економічне зростання, сприяння модернізації державних та бізнес-процесів, інтеграцію країни в глобальну цифрову економіку. Розглянуто потенційні сценарії розвитку вітчизняного ІТ-ринку (табл. 4) та визначено напрями реалізації альтернативних сценаріїв.

Таблиця 4

Потенційні сценарії розвитку вітчизняного ІТ-ринку

Альтернативні сценарії	Напрями реалізації
Входження України до світового інформаційного простору	Україна як повноправний учасник із власною стратегією, із гарантованою системою національної безпеки інформаційної сфери. Відповідно необхідно є стратегія гарантування захисту вітчизняних інтересів в інформаційній сфері, систематизування вітчизняної правової політики у ІТ-сфері, проведення безперервного моніторингу державою використання ІТ бізнес структурами, держорганізаціями
Інтегрування до ІТ-простору країн-членів ЄС	Доцільною буде стратегія залучення та активного використання досвіду ЄС, адаптовуючи його до вітчизняних реалій. Консолідування, інтегрування українського ІТ-ринку з ЄС відбувається на підставі Угоди про Асоціацію з ЄС
Поглинання вітчизняного ІТ-ринку світовим	Зрозуміло, що даний сценарій є менш привабливим, однак не менш реалістичним. Тому доцільним за таких умов виступатиме стратегія патентування (ліцензування), брендування вітчизняних винаходів (з метою підвищення рівня захисту, економічної безпеки)
Вітчизняний ІТ-ринок стане заручником інформаційної експансії	Один із найгірших сценаріїв розвитку. Доцільною буде стратегія протидії зовнішньому впливу на вітчизняний ІТ-ринок (використовуючи міжнародні фінансові програми задля покращення вітчизняної ІТ-сфери, поширюючи державне контролювання за обігом ІТ-продуктів (послуг))
Консолідування, інтегрування українського ІТ-ринку з ринком ЄС	Один із найперспективніших та реалістичних сценаріїв, який сприятиме активному розвитку вітчизняного ІТ-ринку в Україні шляхом створення та реалізування нових проєктів (а це створення нових робочих місць в ІТ сфері, отримання додаткових доходів від експортування ІТ-послуг у ЄС, а також залучення іноземних інвестицій у розширення, модернізування освітньої системи тощо)

Систематизовано основні чинники забезпечення стійкості економіки та досягнення прогресу в цифровій трансформації, що потребує від суб'єктів національної економіки: врахування світового досвіду повоєнного відновлення країни; орієнтацію на появу нових цифрових технологій та проектів; необхідність реконструкції знищеної інфраструктури; формування національної системи кіберзахисту; використання Електронної системи управління відбудовою (Prozorro, e-road, Реєстр зруйнованого та пошкодженого майна, ЄВідновлення тощо); використання цифровізації для залучення до відбудови громадянського сектору та благодійних організацій; розвиток та підтримка людського капіталу; фінансово-інвестиційна підтримка розроблення та реалізації інвестиційних проектів суб'єктів ринку ІТ-послуг; паритетне відношення до різних суб'єктів ІТ-сфери.

Цифрові трансформації в екосистемі інновацій мають потенціал створити якісно нову модель економічного зростання, яка базується на знаннях, інтелектуальному капіталі та технологічних інноваціях. Висвітлено роль цифрових трансформацій в екосистемі інновацій шляхом інтеграції цифрових технологій (штучного інтелекту, big data, Інтернету речей, хмарних обчислень тощо) у всі сфери економіки та розкрито зміст та інструменти цифрової трансформації структурних компонентів національної інноваційної екосистеми. Розкрито роль та сутність цифрових трансформацій за такими структурними компонентами національної інноваційної екосистеми як: науково-дослідні установи та університети; інноваційно-орієнтований бізнес; стартапи, інкубатори, акселератори, технопарки; цифрова інфраструктура; фінансові інституції та венчурний капітал; державна політика та інститути підтримки; міжнародна інтеграція та глобальні мережі. Обґрунтовано формування екосистеми інформаційних технологій (ІТ-екосистема), яку запропоновано розуміти як комплекс динамічно взаємопов'язаних учасників, інституцій, інфраструктури, цифрових рішень та регуляторних умов, що забезпечують створення, розвиток, масштабування й інтеграцію ІТ-продуктів і послуг у соціально-економічне середовище (рис. 3).

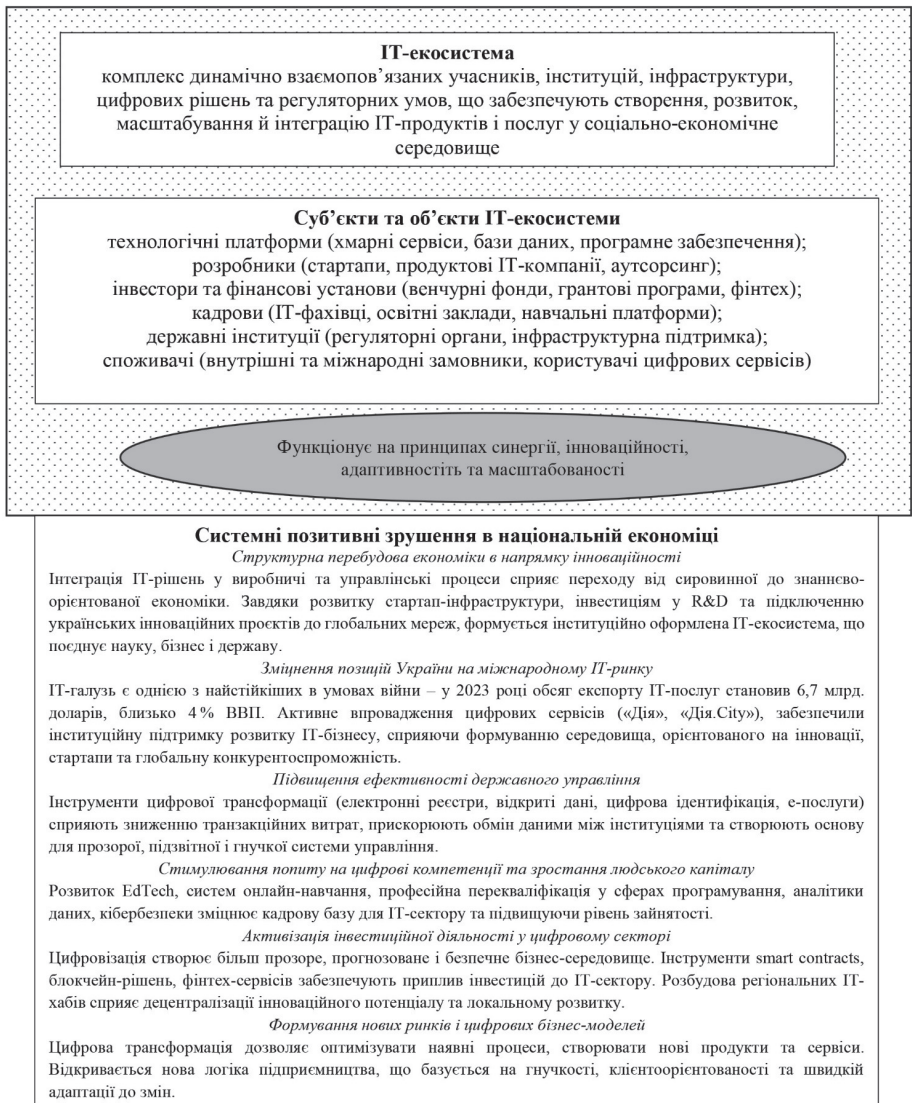


Рис. 3. Логіка функціонування ІТ-екосистеми

Вказано, що ефективному функціонуванню ІТ-екосистеми сприяють принципи синергії, інноваційності, адаптивності та масштабованості.

В умовах діджиталізованого середовища формування конкурентних переваг має здійснюватись на засадах цифрової трансформації та орієнтуватись на використання цифрових інструментів. Серед цифрових продуктів та послуг розглянуто блокчейн, цифрові канали просування (Digital

marketing), системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та системи управління бізнес-процесами (BPM), Grid-технології, Digital-страхування тощо. Обґрунтовано, що блокчейн-технології відіграють важливу роль у цифровій трансформації сучасних економічних процесів. Серед факторів, що визначають переваги блокчейну та роблять його привабливим для використання в багатьох галузях національної економіки, розглянуто: забезпечення прозорості, безпеки, ефективності, зниження витрат. У довгостроковій перспективі блокчейн здатен стати основою для формування сталих конкурентних переваг як національної економіки загалом, так і її окремих суб'єктів, забезпечуючи її відкритість, технологічну інтеграцію в глобальні ринки та підвищення інвестиційної привабливості.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-прикладне завдання – наукове обґрунтування теоретико-методичних основ і розробку практичних рекомендацій щодо стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації.

В результаті сформульовано такі висновки науково-теоретичного та практичного характеру:

1. Розкрито зміст та еволюцію наукових поглядів на економічний розвиток в контексті цифровізації. Виявлено, що економічне зростання є складним багатофакторним явищем та є необхідною умовою для формування ефективної економічної політики, орієнтованої на збалансований і сталий розвиток. Розглянуто моделі економічного розвитку, а саме модель лінійних стадій розвитку, теорію структурних трансформацій, теорію зовнішньої залежності, неокласичну модель вільного ринку, теорію ендегенного зростання, модель сталого розвитку. Систематизовано фактори, що визначають стратегію економічного розвитку України, зокрема розглянуто інституційні, економічні, соціальні, технологічні, геополітичні та безпекові фактори, екологічні фактори та чинники цифровізації економічних процесів. Серед цифрових чинників визначено систематичне впровадження сучасних цифрових інструментів – ERP- і CRM-систем, аналітики великих даних, IoT, блокчейн-технологій, штучного інтелекту, хмарних рішень та електронного документообігу. Обґрунтовано модель економічного розвитку на основі цифровізації, яка ґрунтується на інтеграції цифрових технологій у всі сфери економіки, що дозволяє підвищити продуктивність, інноваційність, прозорість і конкурентоспроможність національного господарства.

2. Охарактеризовано процес формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, який охоплює низку послідовних дій щодо визначення цілей та завдань стратегії економічного розвитку, оцінку поточного стану економіки, цільове планування, формування сценарію дій та розробку інструментарію та механізму реалізації, зокрема організаційно-методичне, інституційно-правове та фінансове забезпечення реалізації стратегії.

3. Висвітлено роль та інструменти інформаційних технологій як структуроутворюючого елемента цифрової економіки та зроблено висновок, що цифрова економіка є результатом процесу інноваційного розвитку економіки, який характеризується активним застосуванням комп'ютерних технологій у всіх сферах господарської діяльності та є новим укладом економіки, заснованою на знаннях і цифрових технологіях. Акцентовано увагу на інноваційних перевагах цифрової економіки, серед яких індивідуалізація задоволення попиту, поглиблення відносин із покупцем, унікальні знання про клієнтів, висока продуктивність активів, технологічний розвиток, економія транзакційних витрат, зростання культури бізнесу, переміщення конкуренції зі сфери зниження витрат у сферу креативності, розширення можливостей і прискорення фінансування проєктів, прозора ефективність і прибутковість через систему блокчейн. Виокремлено позитивні чинники цифрової трансформації національної економіки та фактори, які гальмують впровадження цифрових технологій в економічну систему та знижують ефективність цифрової трансформації. Визначено, що одним з найважливіх компонентів цифрової економіки, що докорінно змінює усталені зв'язки та канали передачі інформації в процесах виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів є сектор інформаційних технологій.

4. Узагальнено зарубіжний досвід формування стратегії економічного розвитку в умовах цифрової трансформації країн, які є лідерами в сфері цифрових трансформацій та визначено взірцеві міжнародні практики, зокрема застосування економічних інструментів підтримки ІТ-сектора в США, основні механізми та інструменти державної підтримки ІТ-сектора Китаю, інструменти державної підтримки ІТ-сектора Німеччини, формування ІТ-інфраструктури Японії, технологічну екосистему Ізраїлю, забезпечення кібербезпеки та впровадження освітніх програм Сінгапуру. Встановлено, що дієва стратегія економічного розвитку країн світових лідерів цифрової трансформації базується на комплексному поєднанні інноваційної політики, підтримки ІТ-сектору, розбудови цифрової інфраструктури та активної участі держави у формуванні сприятливого інституційного клімату. Такі підходи гарантують збільшення конкурентоспроможності національних економік, прискорення цифровізації та інтеграцію у світові економічні процеси.

5. Здійснено комплексний аналіз сучасного стану цифрової трансформації національної економіки України з урахуванням глобальних трендів, динаміки цифровізації в країнах світу та ключових індикаторів цифрового розвитку. Визначено, що частка цифровізованих компаній у світовому ВВП щороку зростає, що засвідчує домінування цифрових бізнес-моделей у глобальній економіці. Розглянуто позиції України у глобальному рейтингу цифрової конкурентоспроможності, проаналізовано орієнтовні значення індексу DESI для України та констатовано суттєве відставання від європейських держав. Значну увагу приділено аналізу структури цифрових державних послуг, а також платформ екосистеми «Дія», зокрема «Дія.City», «Дія.Business» та «Дія.Digital Education», які створюють умови для цифрової модернізації управління та підтримки ІТ-галузі. Систематизовано основні

інституційні, інфраструктурні, екосистемні та управлінські бар'єри цифрової трансформації. Деталізовано поточні характеристики рівня цифровізації за напрямками: інфраструктура, цифрова грамотність, державні послуги, торгівля, фінанси та соціальний сектор.

6. Виявлено тенденції розвитку ринку інформаційних технологій в умовах військового стану. На підставі аналізу Глобального індексу інновацій, Світового рейтингу цифрової конкурентоспроможності, динаміки експорту ІТ-послуг, кількості залучених суб'єктів господарювання та працівників у ІТ сектор встановлено, що ринок інформаційних технологій демонстрував позитивні тенденції розвитку у довоєнний період та має значний потенціал росту у період повоєнного відновлення. На підставі SWOT-аналізу ринку інформаційних технологій систематизовано низку проблем, які обмежують можливості та стримують розвиток національного ринку ІТ, зокрема: нестабільна економічна ситуація; недосконала податкова система; відсутність чіткої стратегії розвитку ринку ІТ на рівні держави; брак висококваліфікованих кадрів; високий рівень корупції, бюрократії та кіберзагроз; недосконалість правового регулювання; відтік інтелектуального капіталу; низький рівень державної підтримки інновацій; недостатньо розвинена інфраструктура; військовий конфлікт і геополітична нестабільність.

7. Запропоновано альтернативні концепції цифрової трансформації для України, зокрема: 1) на основі наздоганяючого розвитку (Україна, інтегруючись до ЄС, приймає високі цілі, приєднується до прогресивних стратегій розвитку цифрової економіки); 2) на основі конвергентного розвитку (передбачає цифрові трансформації національної економіки на основі підвищення рівня схожості з цифровою економікою ЄС); на основі імітаційного розвитку (передбачає копіювання стратегій розвитку цифрової економіки). Систематизовано компоненти інфраструктурно-інституційного забезпечення цифрової трансформації національної економіки. Обґрунтовано, що цифрова трансформація національної економіки потребує належного інфраструктурно-інституційного забезпечення, яке виступає системоутворювальним чинником модернізації економіки в умовах цифрової доби. Під інфраструктурно-інституційним забезпеченням цифрової трансформації національної економіки розуміється наявність розвиненої цифрової інфраструктури (мережі зв'язку, дата-центри, хмарні платформи тощо), правових і регуляторних механізмів, узгодженої державної політики, ефективної координації між секторами, а також інституційної спроможності реалізовувати цифрові ініціативи на всіх рівнях управління.

8. Ідентифіковано стратегічні орієнтири розвитку ринку інформаційних технологій в умовах повоєнного відновлення України, зокрема розглянуто потенційні сценарії розвитку вітчизняного ІТ-ринку (входження України до світового інформаційного простору; інтегрування до ІТ-простору країн-членів ЄС; поглинання вітчизняного ІТ-ринку світовим; вітчизняний ІТ-ринок стане об'єктом інформаційної експансії; консолідування, інтегрування українського ІТ-ринку з ринком ЄС) та визначено напрями реалізації альтернативних сценаріїв. Систематизовано основні чинники забезпечення

стійкості економіки та досягнення прогресу в цифровій трансформації, що потребує від суб'єктів національної економіки: врахування світового досвіду повсякденного відновлення країни; орієнтацію на появу нових цифрових технологій та проектів; необхідність реконструкції знищеної інфраструктури; формування національної системи кіберзахисту; використання Електронної системи управління відбудовою (Prozorro, e-goat, Реєстр зруйнованого та пошкодженого майна, ЄВідновлення тощо); використання цифровізації для залучення до відбудови громадянського сектору та благодійних організацій; розвиток та підтримка людського капіталу; фінансово-інвестиційна підтримка розроблення та реалізації інвестиційних проектів суб'єктів ринку ІТ-послуг; паритетне відношення до різних суб'єктів ІТ-сфери.

9. Розроблено концептуальні засади формування ІТ-екосистеми як чинника цифрової трансформації економіки. Визначено, що цифрові трансформації в екосистемі інновацій мають потенціал створити якісно нову модель економічного зростання, яка базується на знаннях, інтелектуальному капіталі та технологічних інноваціях. Висвітлено роль цифрових трансформацій в екосистемі інновацій шляхом інтеграції цифрових технологій (штучного інтелекту, big data, Інтернету речей, хмарних обчислень тощо) у всі сфери економіки та розкрито зміст та інструменти цифрової трансформації структурних компонентів національної інноваційної екосистеми. Обґрунтовано формування екосистеми інформаційних технологій (ІТ-екосистема), яку запропоновано розуміти як комплекс динамічно взаємопов'язаних учасників, інституцій, інфраструктури, цифрових рішень та регуляторних умов, що забезпечують створення, розвиток, масштабування й інтеграцію ІТ-продуктів і послуг у соціально-економічне середовище. Вказано, що ефективному функціонуванню ІТ-екосистеми сприяють принципи синергії, інноваційності, адаптивності та масштабованості.

10. Визначено чинники формування конкурентних переваг на основі застосування цифрових інструментів. Серед цифрових продуктів та послуг розглянуто блокчейн, цифрові канали просування (Digital marketing), системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та системи управління бізнес-процесами (BPM), Grid-технології, Digital-страхування. Обґрунтовано, що серед факторів, що визначають переваги блокчейну та роблять його привабливим для використання в багатьох галузях національної економіки, варто враховувати: забезпечення прозорості, безпеки, ефективності, зниження витрат. У довгостроковій перспективі блокчейн здатен стати основою для формування сталих конкурентних переваг як національної економіки загалом, так і її окремих суб'єктів, забезпечуючи її відкритість, технологічну інтеграцію в глобальні ринки та підвищення інвестиційної привабливості.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

А. Статті в наукових виданнях України, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Мухін О. О., **Брязкало М. М.** Формування конкурентних переваг суб'єктів ринку на засадах використання технології блокчейн. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки.* 2024. № 3(75). С. 53 – 58. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/75-18>.

2. Юрченко О. Ю., **Брязкало М. М.** Перспективи розвитку національного ринку інформаційних технологій. *Інфраструктура ринку.* 2024. Випуск 80. С. 114 – 121. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure80-20>.

3. **Брязкало М. М.**, Юрченко О. Ю. Інституційні чинники цифрової трансформації економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. № 5(14). С. 67 – 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.14-10>.

Б. Статті в періодичних наукових виданнях держав, які входять до Європейського Союзу

4. M. Briazkalo. Development of the IT Market in the Process of Ukraine's Post-War Recovery. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management).* 2024. № 3(63). P. 241 – 246. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.3.38>.

В. Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

5. М. М. Брязкало. Сучасна структура ринку інформаційних технологій України. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах сучасних глобальних викликів».* (м. Кременчук, 30 січня 2025 р.). Кременчук, 2025. С. 87 – 89. URL: <https://krm.maup.com.ua/%d1%80%d0%b5%d1%94%d1%81%d1%82%d1%80-%d1%81%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b8%d1%84%d1%96%d0%ba%d0%b0%d1%82%d1%96%d0%b2/>.

6. Брязкало М. М. Економічні інструменти підтримки ІТ-сектора в США. *II Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу».* (м. Київ, 10 жовтня 2024 р.). Київ, 2024. С. 590 – 591. URL: <https://research.maup.com.ua/assets/files/conferency/innovacijni-metodi-upravlinnya-2.pdf>.

АНОТАЦІЯ

Брязкало М. М. Стратегія економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2025.

Дисертацію присвячено науковому аналізу стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації. Визначено тенденції та виклики економічного розвитку та запропоновано стратегічні напрями удосконалення стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації. Одержані у процесі дослідження наукові результати дають підстави для висновків, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

У дисертації наведено нове вирішення наукового завдання формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації шляхом обґрунтування теоретико-методичних засад та наданням практичних рекомендацій щодо удосконалення стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифровізації, які потребують комплексу заходів щодо визначення стратегічних орієнтирів розвитку ринку інформаційних технологій (ІТ) та формування ІТ-екосистеми як чинника цифрової трансформації економіки в умовах повоєнного відновлення України.

Розкрито зміст та еволюцію наукових поглядів на економічний розвиток в контексті цифровізації. Виявлено, що економічний розвиток є складним багатофакторним явищем та є необхідною умовою для формування ефективної економічної політики, орієнтованої на збалансований і сталий розвиток. Розглянуто моделі економічного розвитку, а саме модель лінійних стадій розвитку, теорію структурних трансформацій, теорію зовнішньої залежності, неокласичну модель вільного ринку, теорію ендегенного зростання, модель сталого розвитку. Систематизовано фактори, що визначають стратегію економічного розвитку України та уточнюють стратегічні пріоритети державної економічної політики, зокрема інституційні, економічні, соціальні, технологічні, геополітичні, безпекові, екологічні, фактори цифровізації економічних процесів. Удосконалено процес формування стратегії економічного розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, який передбачає низку послідовних дій щодо: визначення цілей та завдань; оцінки поточного стану економіки; цільового планування; формування сценарію дій; розробки інструментарію та механізму реалізації стратегії економічного розвитку. Висвітлено роль та інструменти інформаційних технологій як структуроутворюючого елемента цифрової економіки. Узагальнено зарубіжний досвід формування стратегії економічного розвитку в умовах цифрової трансформації.

Проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку цифрової економіки в Україні. Виявлено тенденції розвитку ринку інформаційних технологій в умовах військового стану. Удосконалено методичні підходи до оцінювання ринку інформаційних технологій шляхом систематизації потенційних можливостей та виокремлення проблем, які стримують розвиток національного ринку ІТ. На підставі SWOT-аналізу ринку інформаційних технологій систематизовано низку проблем, які обмежують можливості та стримують розвиток національного ринку ІТ, зокрема: нестабільна економічна ситуація; недосконала податкова система; відсутність чіткої стратегії розвитку ринку ІТ на рівні держави; брак висококваліфікованих кадрів; високий рівень корупції, бюрократії та кіберзагроз; недосконалість правового регулювання; відтік інтелектуального капіталу; низький рівень державної підтримки інновацій; недостатньо розвинена інфраструктура; військовий конфлікт та геополітична нестабільність. Систематизовано компоненти інфраструктурно-інституційного забезпечення цифрової трансформації національної економіки. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат цифрової економіки шляхом введення уточненого терміну «інфраструктурно-інституційного забезпечення цифрової трансформації національної економіки», який запропоновано трактувати як сукупність розвиненої цифрової інфраструктури, правових і регуляторних механізмів, узгодженої державної політики, а також інституційної спроможності реалізовувати цифрові ініціативи на всіх рівнях управління національною економікою. Охарактеризовано альтернативні концепції цифрової трансформації національної економіки, які базуються на основі: 1) наздоганяючого розвитку (Україна, інтегруючись до ЄС, приймає високі цілі, приєднується до прогресивних стратегій розвитку цифрової економіки); 2) конвергентного розвитку (передбачає цифрові трансформації національної економіки на основі підвищення рівня схожості з цифровою економікою ЄС); 3) імітаційного розвитку (передбачає копіювання стратегій розвитку цифрової економіки).

Ідентифіковано стратегічні орієнтири розвитку ринку інформаційних технологій у повоєнному відновленні України. Розроблено концептуальні засади формування ІТ-екосистеми як чинника забезпечення цифрової трансформації економіки, яку запропоновано розуміти як комплекс взаємопов'язаних учасників, інституцій, регуляторних умов, інфраструктури, ІТ-продуктів та цифрових рішень з метою системних позитивних зрушень в національній економіці. Визначено чинники формування конкурентних переваг на основі застосування блокчейн-технологій. Обґрунтовано фактори, що визначають переваги блокчейну та роблять його привабливим для використання в багатьох галузях національної економіки, зокрема: забезпечення прозорості, безпеки, ефективності, зниження витрат.

Ключові слова: стратегія економічного розвитку, національна економіка, цифрова економіка, цифрова трансформація, цифровізація, інформаційні технології, ІТ-екосистема, блокчейн, повоєнне відновлення.

SUMMARY

Briazkalo M. M. Strategy for the economic development of the national economy in the context of digital transformation. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences on speciality 08.00.03 «Economy and management of the national economy». – PrJSC «Higher educational institution «Interregional Academy of Personnel Management». – Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to a scientific analysis of the strategy of economic development of the national economy in the conditions of digital transformation. The tendencies and challenges of economic development have been identified and strategic directions for improving the strategy of economic development of the national economy in the conditions of digital transformation are proposed. The scientific results obtained in the research process give grounds for conclusions that have both theoretical and practical importance.

In the dissection, the solution of the development of the strategy of economic development of the national economy in the context of digital transformation through the grounding of teoretical and methodological or providing practical recommendations for the need for the need for national economy strategy, the conditions of economic development in terms of economic development in the conditions information technologies (IT) and formation of IT ecosystem as a factor of digital transformation of the economy in the conditions of post-war restoration of Ukraine.

The content and evolution of scientific views on economic development in the context of digitalization are revealed. Economic development has been found to be a complex multifactorial phenomenon and is a prerequisite for the formation of effective economic policy, organized for balanced and sustainable development. The models of economic development, namely the model of linear stages of development, theory of structural transformations, the theory of external dependence, the neoclassical model of the free market, the theory of endogenous growth, the model of sustainable development, is considered. Factors that determine the strategy of economic development of Ukraine and specify the strategic priorities of state economic policy, including institutional, economic, social, technological, geopolitical, security, environmental, factors of digitalization of economic processes. The process of forming a strategy for economic development of the national economy in the context of digital transformation, which provides a number of consistent actions to: define goals and objectives; assessments of the current state of the economy; targeted planning; formation of a scenario of actions; development of tools and mechanism of implementation of the strategy of economic development. The role and tools of information technology as a structure -forming element of a digital economy are highlighted. Foreign experience of forming a strategy of economic development in the context of digital transformation is generalized.

The current state and problems of development of digital economy in Ukraine are analyzed. Trends in the development of the information technology market in

the conditions of martial law have been identified. Methodical approaches to evaluating the information technology market by systematizing potential opportunities and highlighting problems that hold back the development of the national IT market. Based on the SWOT analysis of the information technology market, a number of problems are systematized that limit the opportunities and restrain the development of the national IT market, in particular: unstable economic situation; imperfect tax system; lack of a clear strategy for the development of the IT market at the state level; lack of highly skilled personnel; high levels of corruption, bureaucracy and cyber threats; imperfection of legal regulation; outflow of intellectual capital; low level of state support for innovation; insufficiently developed infrastructure; military conflict and geopolitical instability. The components of infrastructure and institutional support of digital transformation of the national economy are systematized. The conceptual and categorical apparatus of the digital economy by introducing a clarified term «infrastructure-institutional transformation of the national economy», which is proposed to be interpreted as a set of developed digital infrastructure, legal and regulatory mechanisms, agreed state policy, as well as institutional capacity, as well as institutional capacity, as well as institutional capacity, as well as a set of developmental and regulatory mechanisms, as well as a set of developmental and regulatory mechanisms. Alternative concepts of digital transformation of the national economy, based on: 1) catching up (Ukraine, integrating with the EU, accepts high goals, joins progressive digital economic development strategies); 2) convergent development (involves digital transformations of the national economy based on increasing the level of similarity with the digital economy of the EU); 3) simulation development (involves copying the digital economy development strategies).

Strategic guidelines for the development of the information technology market in the post-war restoration of Ukraine have been identified. The conceptual foundations of the formation of an IT ecosystem have been developed as a factor in ensuring a digital transformation of the economy, which is proposed to be understood as a complex of interrelated participants, institutions, regulatory conditions, infrastructure, IT products and digital decisions for systematic positive changes in the national economy. The factors of formation of competitive advantages based on the use of blockchain technologies are determined. The factors that determine the benefits of blockchain and make it attractive for use in many sectors of the national economy, in particular: ensuring transparency, security, efficiency, cost reduction.

Keywords: economic development strategy, national economy, digital economy, digital transformation, digitalization, information technologies, IT ecosystem, blockchain, post-war recovery.

Підп. до друку 24.04.2025.
Формат 60х84/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 1,78.
Наклад 100 пр.